

1982: Τα βιβλία «Η γλώσσα μου»

Το 1982 άρχισε σταδιακά η έκδοση της σειράς των βιβλίων *Η γλώσσα μου* (μαθητή και δασκάλου) για όλες τις τάξεις του δημοτικού, με ευθύνη τού ΚΕΜΕ.¹ Ο τίτλος *Η γλώσσα μου* θέλει να δείξει την έμφαση που δίνεται στη γλωσσική πλευρά του μαθήματος. *Η γλώσσα μου* για την Α΄ τάξη βγήκε αρχικά σε τρία χωριστά βιβλία, όσα και τα μέρη στα οποία χωρίζεται το γλωσσικό μάθημα στην τάξη αυτή.

Το δεύτερο και το τρίτο μέρος² του βιβλίου *Η γλώσσα μου* αντιστοιχεί στο πρώτο και το δεύτερο μέρος των προηγούμενων αλφαβηταρίων. Η διαφορά τους βρίσκεται στο ότι τώρα τα κείμενα συνοδεύονται από ένα διάγραμμα γραπτών εργασιών, που είναι σχεδιασμένες να εκτελούνται πάνω στο βιβλίο και με τις οποίες ολοκληρώνεται το μάθημα. Υποκείμενη μέθοδος διδασκαλίας είναι κι εδώ η αναλυτικoσυνθετική, αλλά με συχνή προσφυγή στην ολική προσέγγιση.

Τα περισσότερα κείμενα προέρχονται από τη συγγραφική ομάδα, όπως γινόταν πάντα με τα αλφαβητάρια. Είναι σχεδόν όλα παιδοκεντρικά, και, καθώς έχει εγκαταλειφθεί ο ενιαίος μύθος, οι συγγραφείς αξιοποίησαν τη δυνατότητα να παρουσιάσουν παιδιά από διαφορετικά περιβάλλοντα και σε ποικίλες περιστάσεις της ζωής. Αλλά δεν είναι μόνο ότι αλλάζει το σκηνικό, ώστε να είναι πιο αντιπροσωπευτικό σε σχέση με τη νεοελληνική πραγματικότητα του σήμερα· είναι και ότι τα περιστατικά και οι καταστάσεις αντιμετωπίζονται συνήθως με μια ευαισθησία ή και χιουμοριστική διάθεση που κάνει τις περιγραφές αισθητικά πιο ενδιαφέρουσες και παιδαγωγικά και κοινωνιολογικά πιο εύστοχες. Παραδείγματα:

«Παραλίγο ατύχημα» με το ταξί. «Ο σκύλος της κυρα-Ξένης

1. Βλ. εκτενέστερα παρακάτω, σ. 151 κ.ε.

2. Για το πρώτο μέρος βλ. αναλυτικότερα σ. 61 κ.ε.

δεν ήξερε τα σήματα και περνούσε με κόκκινο.»

«Παραμύθι, παραμύθι. Ήταν κάποτε, που λέτε, ο κυρ Θύμιος και η κυρα-Θυμιώ. Ύστερα μέθυσε ο Θύμιος και θύμωσε η Θυμιώ.»

Όλοι δουλεύουν, ο πατέρας ταξιτζής, η μητέρα σε εργοστάσιο παιχνιδιών. «Στον καιρό μας οι γυναίκες ετοιμάζαν το τραπέζι, είπε η γιαγιά.—Άλλαξαν οι καιροί, γιαγιά, είπε χαμογελώντας ο παππούς.»

Ο μικρός Γιωργής περιεργάζεται το κομπιουτεράκι που έφερε ο πατέρας του για το μαγαζί τους στο χωριό. «Και τι γίνεται άμα σωθεί η μπαταρία;—Ε, τότε έχω αυτό, είπε γελώντας ο πατέρας κι έδειξε το κεφάλι του.»

«Η εγγονή διαβάζει και η γιαγιά προσέχει.—Τώρα εσύ, γιαγιά μου, λέγε παραμύθια για βασιλοπούλες και κουτά ορνίθια. Εγώ θα σου διαβάζω, ε γιαγιά, να μάθεις. Κι η γιαγιά: Ύψυχή μου, την ευχή μου να 'χεις.»

«Ένας φανταχτερός παπαγάλος ήξερε όλες όλες δυο κουβέντες: άντε ντε και εντάξει. “Να πλύνεις τα δόντια σου, Ντίνα” έλεγε η μητέρα. “Άντε ντε” έκανε ο παπαγάλος. “Δεν αντέχω άλλο τις φωνές σας” γκρίνιαζε η γιαγιά. “Εντάξει” απαντούσε ο παπαγάλος. “Τι εντάξει” του φώναζε μια μέρα ο πατέρας γελώντας. “Άντε ντε” απάντησε εκείνος πολύ σοβαρά, όπως πάντα.»

Εκτός από τα κείμενα, και η εικονογράφηση της Ελ. Μωραΐτη απηχεί μια νέα, απελευθερωμένη, στάση απέναντι στον ψυχικό κόσμο του παιδιού και κάποιες αναθεωρητικές τάσεις της κοινωνίας μας. Έτσι, αφήνει τον εαυτό της σαν μικρό παιδί να ζωγραφίζει με καρικατούρες και έντονα χρώματα· έτσι επίσης, σπάζοντας τα ταμπού, θα παρουσιάσει τον πατέρα με ποδιά στο τραπέζι να σερβίρει, τη δασκάλα στην τάξη να φορά παντελόνι και το δάσκαλο να έχει μούσι.

Τα κείμενα ενσωματώνουν γενικά με επιτυχία τα διδακτικά γλωσσικά στοιχεία· χαρακτηριστικό παράδειγμα το κείμενο με τον παπαγάλο, με το οποίο διδάσκεται το δίψηφο σύμφωνο ντ. Τα

διδασκτέα στοιχεία δίνονται με την ακόλουθη σειρά: γράμματα, δίψηφα φωνήεντα, δίψηφα σύμφωνα, συνδυασμοί, συμπλέγματα συμφώνων (πρώτη φορά με τόση επάρκεια), διαλυτικά, έκθλιψη, αποκοπή και αφαίρεση· και παράλληλα, με δική τους κλιμάκωση, τα βασικά σημεία στίξης, ο τονισμός των λέξεων και η ονομασία των γραμμάτων.

Οι γραπτές εργασίες που συνοδεύουν τα κείμενα περιλαμβάνουν: γραφή των παραπάνω γλωσσικών στοιχείων και αναγνώρισή τους μέσα σε άλλα πλαίσια· συμπλήρωση κενών και ανάγνωση των συμπληρωμένων λέξεων· ποικίλες γραμματικές, συντακτικές και λεξιλογικές ασκήσεις πρακτικού τύπου· μία αντιπροσωπευτική πρόταση για γραφή και ορθογραφία («Γράφω και μαθαίνω»)· και από το τρίτο μέρος πρόβλεψη για συχνή γραπτή έκφραση των παιδιών («Σκέφτομαι και γράφω»).

Αλφαβητάρια για ενηλίκους

Εκτός από τα σχολικά αλφαβητάρια έχουν εκδοθεί και αλφαβητάρια για ενηλίκους, στρατιώτες ή πολίτες. Από τα παλαιότερα μνημονεύεται του Ν. Γρηγοριάδου, λοχαγού πεζικού, *Πώς οι στρατιώται μου μαθαίνουν γράμματα: Αλφαβητάριον ενηλίκων*, 1915. Το αλφαβητάριο αυτό επανεκδόθηκε το 1956, αναπροσαρμοσμένο από τον ίδιο, με τον τίτλο *Αλφαβητάριο για μεγάλους*. Όπως σημειώνεται στον πρόλογό του, «το βιβλίο αυτό ήταν το πρώτο που βασιζότανε στην αρχή τού να συλλάβει ο εγκέφαλος του αρχαρίου πρώτα την έννοια ολοκλήρων λέξεων γραπτών συνολικά, παρμένων από γνωστές σ' αυτόν εικόνες, και κατόπιν με ανάλυση να φτάνει στα γράμματα» (Φωτεινόπουλος 1967, 153). Και είναι γεγονός ότι στα αλφαβητάρια για ενηλίκους η ολική προσέγγιση έχει το προβάδισμα. Έχουν ακόμα εκδοθεί: Γενικόν Επιτελείον Στρατού, *Αλφαβητάριον του στρατιώτου*, 1962, και Υπουργείον Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Τμήμα Λαϊκής Επιμορφώσεως, *Αλφαβητάριον των ενηλίκων*, 1961.